

# Slovenská republika ako právny štát s ohľadom na garanciu ľudských práv

**JUDr. Ing. VERONIKA VÁCLAVOVÁ**

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta,  
katedra občianskeho a pracovného práva, externá doktorandka

**DOI:** <https://doi.org/10.24132/ZCU.NADEJE.2022.745-750>

## **Kľúčové slová:**

právny štát, ľudské práva a slobody, rodina, rodičovstvo, registrované partnerstvá, homoparentalita

## **Úvod**

Slovenská republika vo svojom základnom kódexe okrem iného uvádza, že je a právnym štátom. Je potrebné položiť si otázku, či tomu však skutočne tak je, a či možno Slovenskú republiku vo všetkých ohľadoch za právny štát považovať.

V právnom štáte platí princíp rovnosti jeho občanov pred zákonom, pričom toto nemožno vykladať len v zmysle prípadného porušenia zákona, ale tiež i v rámci rovnej ochrany v rámci zákona, a zároveň v rovnakom priznaní a rešpektovaní práv všetkých.

V predmetnom príspevku sa však konkretizujeme len na práva osôb, respektíve páru rovnakého pohlavia v prostredí slovenského právneho poriadku, a tiež s ohľadom na práva garantujúce Európskou úniou a priznávané, resp. nepriznávané právo na rodinu.

## Pojem právny štát

Právny štát však vnímame ako základnú zásadu, ktorú sa väčšina štátov snaží aplikovať do svojich základných kódexov ako východiskovú normu a implementovať. Za právny štát možno považovať taký štát, v ktorom vládne právo. Táto definícia je však veľmi všeobecná, následkom čoho právní teoretici predmetný termín definujú viac, či menej rôzne.

Podľa Prusáka J. v takomto štáte orgány postupujú výlučne spôsobom, ktorý je právom ustanovený a všetci v danom štáte sú podriadení zákonu.<sup>1</sup> Gerloch A. uvedenú definíciu rozširuje, a dodáva, že v ňom vládne zákonnosť voči štátnym orgánom a ďalším orgánom verejnej moci, respektive štát, v ktorom sa metóda zákonnosti spája s jeho demokratickým charakterom, čo znamená, že sa spája s ideou suverenity ľudu, princípom delby moci a ľudskými právami.<sup>2</sup> Perntaler pod termínom „právny štát“ vníma politicky otvorený a zároveň normatívne stabilizovaný systém, pričom vopred nie je isté, kam tento systém občania rozvinú, avšak isté je to, že je potrebné, aby to bolo formou ústavne zakotveného procesu vládnutia a právneho procesu, pričom musia byť zohľadňované rozhodnutia týkajúce sa ľudských práv.<sup>3</sup> Podľa Večera M. je právny štát vnímaný ako materiálny štát, ktorý ľudské práva nielen ústavne zakotvuje, ale aj kontroluje ich dodržiavanie a poskytuje efektívnu ochranu týmto právam, čím vytvára podmienky pre ich reálne napĺňanie.<sup>4</sup> Drgonec J. právny štát vníma v dvoch rovinách, a to v materiálnej a formálnej. Vo formálnom právnom štáte sa zákony i keď prijímajú, no neuplatňujú sa, pričom v materiálnom právnom štáte sa kladie dôraz na dodržiavanie prirodzených práv, a to najmä ľudských práv a základných slobôd, a zároveň na presadzovanie spravodlivosti. Taktiež je nevyhnutnosťou dostupnosť práva pre každého.<sup>5</sup> Na základe uvedených definícií za právny štát považujeme štát, v ktorom funguje metóda zákonnosti, delba moci, pričom je aplikovaný systém brzd a protiváh a sú dodržiavané ľudské práva.

---

<sup>1</sup> PRUSÁK, J.: Teória práva. Bratislava: Univerzita Komenského, 2001 s. 163.

<sup>2</sup> GERLOCH, A.: Teorie práva. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 219.

<sup>3</sup> MALCEOVA, E.: Občan-občianska spoločnosť-právny štát. Bratislava: VO PraF UK, 1995, s. 51.

<sup>4</sup> VEČERA, M., et. al.: Teória práva. 4. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX. 2011, s. 116.

<sup>5</sup> DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 3. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 49.

## Princípy právneho štátu

Za významné piliere správneho fungovania právneho štátu pokladáme jeho jednotlivé princípy. Maunz T. medzi princípy právneho štátu zaraďoval deľbu moci, pojem formálneho zákona, záruku ľudských práv, zákonnosť súdnictva a správy, obmedzenú vládu, súdnu ochranu a princíp nulla poena sine lege, existencia ústavy ako najvyššej formy štátu. Podľa Prusáka sú zas princípmi vláda práva, obmedzená vláda, ústavnosť a zákonnosť, ľudské práva a ich garancia, deľba moci, suverenita ľudu a nezávislosť súdnictva.<sup>6</sup>

Jednotlivé princípy rozlišujú právni teoretici rôzne, a každý medzi ne zaraďuje inú kombináciu princíпов. V čom sa však všetci jednoznačne zhodujú, že medzi princípy právneho štátu musíme zaraďovať aj garanciu ľudských práv a tento princíp nebol v žiadnom z delení vynechaný.

## Ústavná garancia ľudských práv

Jankuv J. uvádza, že ľudské práva možno klasifikovať z viacerých hľadísk, avšak za najvšeobecnejšiu považujeme deľbu na základe generácií ľudských práv, resp. generačného princípu. V prvej generácii sa jedná o práva, ktoré chránia individuálny priestor slobody občanom, a to najmä voči štátu a zabezpečujú rovnosť pred zákonom. Druhá je charakterizovaná kladením dôrazu na ľudsky dôstojné pracovné podmienky a vhodné sociálne prostredie a tretia predstavuje kolektívne práva reflektujúce snahu o riešenie globálnych problémov.<sup>7</sup> Je potrebné dodať, že v súčasnosti sa pojednáva aj o štvrtej generácii, ktorá zahŕňa najmä technologickú oblasť.

Ľudské práva sú garantované Ústavou SR, z ktorej vyplýva, že ľudské práva sú neodňateľné, neodcudziteľné a nezrušiteľné. Tieto práva majú patriť každému bez ohľadu na kultúru, rasu, náboženstvo, či štátne občianstvo. Prusák tvrdí: „*Ludia sa rodia a zostávajú slobodní a rovnoprávni a je úlohou štátu implementovať práva človeka a zabezpečiť ich nerušené užívanie.*“<sup>8</sup> Je potrebné uviesť, ako tvrdí Ottová E., že rozsah a obsah ľudských práv závisí od stupňa

---

<sup>6</sup> BRÖSTL, A.: Právny štát, 1995, s. 37.

<sup>7</sup> JANKUV, J.: Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv. Bratislava: IURA EDITION, 2006, s. 15–17.

<sup>8</sup> PRUSÁK, J.: Teória práva. Bratislava: Univerzita Komenského, 2001, s. 175.

demokracie, ktorú daný štát dosiahol alebo od toho, do akej miery je rozvinutá jeho právna kultúra.<sup>9</sup>

V právnom štáte, za ktorý sa Slovenská republika v zmysle čl. 1 Ústavy SR považuje musia byť ľudské práva garantované a je potrebné, aby platil princíp rovnosti občanov štátu pred zákonom, pričom toto nemožno vykladať len s ohľadom na prípadné porušenie zákona, ale tiež i v rámci rovnakej ochrany v zmysle zákona a zároveň v rovnakom priznaní a rešpektovaní práv pre všetkých.

## **Právo na rodinu**

Z hľadiska zásady rovnosti a zákazu diskriminácie zakotvenej v čl. 12 ods. 1 Ústavy SR sú si všetci ľudia rovní v dôstojnostiach a právach. Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov v ustanovení § 2 uvádza zákaz diskriminácie z dôvodu pohlavia a sexuálnej orientácie.

Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej ako „Zákon o rodine“), rovnako ako Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach v čl. 23, vo svojich základných zásadách vyslovuje, že chráni všetky formy rodiny bez ohľadu na ich konkrétnu formu, no hneď v ďalšom čl. 3 však dodáva, že rodičovstvo je poslaním ženy a muža. Na jednej strane síce Zákon o rodine tvrdí, že všetky formy rodiny sú chránené, na druhej strane za rodičov považuje výlučne ženu a muža, respektíve otca a matku dieťaťa. Zastávame preto názor, že pokiaľ majú byť všetky formy rodiny rovnako chránené, je zároveň nutné, aby boli tiež všetky formy rodiny paritné pri posudzovaní najvhodnejšieho prostredia pre dieťa.

Mnoho autorov však tzv. „právo na rodinu“ nepovažuje za právo v pravom slova zmysle. Toto právo je však explicitne vymedzené v čl. 16 Všeobecnej deklarácie ľudských práv, podľa ktorého majú plnoletí muži aj ženy (nie však muži a ženy, respektíve výlučne muž so ženou) právo bez akéhokoľvek obmedzenia uzavrieť sobáš a založiť si rodinu, preto ho za právo v pravom slova zmysle jednoducho považujeme.

---

<sup>9</sup> OTTOVÁ, E. Teória práva. 2. dopl. vyd. Bratislava: Heuréka, 2006, s. 73.

Nad spomenutým Zákonom o rodine i Ústavou SR existujú kódexy vyššej právnej sily, ktoré právo na rodinu priznávajú všetkým. Je však potrebné dodať, že čl. 9 Charty základných práv Európskej únie vymedzuje, že právo uzavrieť manželstvo a právo založiť rodinu sa zaručuje v súlade s vnútroštátnymi zákonmi, ktoré výkon týchto práv upravujú. Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva stabilný vzťah medzi páromi rovnakého pohlavia žijúcimi spolu spadá do aplikačného rámca čl. 8 Dohovoru ako právo na rodinný život, z čoho vyplýva, že právne uznanie a právna ochrana partnerstva osôb rovnakého pohlavia je súčasťou práva na súkromný a rodinný život. Zároveň uznal, že neexistujú kvalitatívne rozdiely medzi partnerským vzťahom heterosexuálnych párov a párov rovnakého pohlavia avyslovil, že pri výbere spôsobu, akým štát chráni rodinný život, je nutné vziať do úvahy zmeny a vývoj vo vnímaní vzťahov vrátane skutočnosti, že neexistuje iba jeden spôsob ako viesť súkromný alebo rodinný život.<sup>10</sup>

Samozrejme, že štát nie je povinný mať legislatívne zakotvenú možnosť uzavrieť sobáš, či založiť rodinu osobám rovnakého pohlavia. Mám však za to, že pokiaľ takéto práva priznáva a zároveň poskytuje ich ochranu osobám rozdielneho pohlavia, je nevyhnutné priznať ich nediskriminačne všetkým, t.j. aj párom rovnakého pohlavia.

Tiež je potrebné dodať, že Slovenská republika bola kritizovaná aj Výborom OSN pre práva dieťaťa, nakoľko za najvhodnejšie prostredie pre komplexný a harmonický rozvoj dieťaťa považuje rodinu tvorenú výlučne otcom a matkou, a neberie do úvahy rôzne typy rodín, ktoré však reálne existujú. Na základe toho SR odporučila, aby zmenila čl. 3 Zákona o rodine tak, aby bol zabezpečený úplný súlad s Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd. K tomu je však nutné uviesť, že zákonodarca doposiaľ odporúčané opatrenia nevykonal.

## Záver

Právne uznanie a vytvorenie legálneho zväzku párov rovnakého pohlavia je významnou ľudskoprávnu otázkou riešenou v rámci práva na súkromný a rodinný život, ktoré zaručuje čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných

---

<sup>10</sup> Pozri rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade Schalk a Kopf proti Rakúsko zo dňa 24. júna 2010, sťažnosť č. 30141/04, rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade Vallianatos a ostatní proti Grécko zo dňa 13. novembra 2013, sťažnosť č. 29381/09 a sťažnosť č. 32684/09.

slobôd. Zastávame názor, že právna absencia uznania spolužitia párov rovnakého pohlavia nerešpektuje ľudskoprávne záväzky Slovenskej republiky.

Máme za to, že pokiaľ je určité právo priznané väčšine má byť istotou pre všetkých, inak dochádza k diskriminácii a zároveň k nerešpektovaniu kódexov, ktoré toto zaručujú. Napokon máme za to, že diskriminácia párov rovnakého pohlavia odporuje deklarovanému modelu slobodnej a demokratickej spoločnosti a pokladáme za potrebné, aby Slovenská republika priznávala rovnaké práva nediskriminačne všetkým.

\*\*\*

## **Abstract**

### **The Slovak Republic as a rule-of-law state with respect to the guarantee of human rights**

In the contribution we consider the question whether the Slovak Republic really fulfills all the attributes of the rule of law, which it is considered to be in accordance with the Constitution of the Slovak Republic. The article discusses the issue from the point of view of the guarantee of human rights; it is concretized on the rights of persons, or same-sex couples.

The legal recognition and creation of a legal union of same-sex couples is an important human rights issue resolved within the framework of the right to private and family life, which is guaranteed by Art. 8 of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. We are of the opinion that the legal absence of recognition of the cohabitation of same-sex couples does not respect the human rights obligations of the Slovak Republic.

We believe that as long as a certain right is granted to the majority, it should be a certainty for all, otherwise there is discrimination and at the same time disrespect for the codes that guarantee this. At the same time, discrimination against same-sex couples contradicts the declared model of a free and democratic society.